

References.

1. Porter, M.E. (2008). *Nastanovy, tsinnosti, viruvannia i mikroekonomika dobrobutu*. [Guidelines, values, beliefs and microeconomics of well-being]. Available at: <https://www.ji.lviv.ua/n53texts/porter.htm>.
2. Laloux, F. (2014). *Reinventing organizations: A guide to creating organizations inspired by the next stage of human consciousness*. Nelson Parker. Brussels.
3. Haharinov, O., Kobzev, P., Kotliar, A. (2014). *Cultural Phenomenon as the Basic Factor of Systemic Competitiveness Of Organizations or New Paradigm of Humanity Development*. LAP LAMBERT Academic Publishing.
4. Haharynov, A.V. (2016). «Cultural phenomenon and ego role in the transformation of the post-Soviet state management system of Ukraine: the main archetypes of sustainable development». *Arkhetypika i derzhavne upravlinnia: vyklyky ta ryzyky suspil'noi transformatsii*. [Kul'turny fenomen y eho rol' v transformatsyyi postsovetskoj hosudarstvennoj systemy upravleniya Ukrainy: osnovnye arkhetypy ustojchyvoho rozvytyia]. zb. nauk. pr. peremozhtsiv i kraschykh avtoriv Chetvertogo mizhnar. konkursu molodykh uchenykh. Tbilisi. Psikhieia. Kyiv. Ukraine.
5. Trosby, S.D. (2001). *Economics and culture*. Published by the press syndicate of the University of Cambridge. Available at: <https://www.cambridge.org/core/books/economics-and-culture/14439A4E891452AA74D15EFAF3C69EC4>.
6. Publichnyy elektronnyy slovnyk ukrains'koi movy. [Public electronic dictionary of the Ukrainian language]. Available at: <http://ukrlit.org/slovnyk>.
7. Haharynov, A.V., Kobzev, P.M., Kotliar, A.A. (2015). «Anthropogenic systemic catastrophe of the 20th century: essence, causes, consequences». *Byznes Ynform*. № 5. pp. 8-15.
8. Kobzev, P.M. (2009). «System analysis of created alternative hierarchies of organizational and economic systems». *Ekonomika rozvytku*. № 4 (52). pp. 24-29.
9. Havrylyshyn, B. (2013). *Do efektyvnykh suspil'stv: Dorohovkazy v majbutnie*. [Towards effective societies: Roadmaps to the future]. Univ. Vyd-vo PULSARY. Kyiv. Ukraine.

Abstract.

Haharinov O. A cultural phenomenon that influences the systemic thoroughness of the hierarchy of subjects of socio-economic activity.

The article examines the question of a cultural phenomenon and its influence on the systemic perfection of the hierarchy of subjects of socio-economic activity, in which the enterprise plays an important role as a supporting link of the economic subsystem. Emphasis is placed on culture as a way/image of life from the position of significant influence on the systemic perfection of the entire hierarchy, based on the essence of this phenomenon itself. Culture as a way of life means a system of values, norms, attitudes, customs, and traditions that affect all aspects of people's individual and group behavior. The authors distinguish three types of influence on the systemic perfection of subjects of socio-economic activity, in particular enterprises: constructive, neutral, and destructive. They influence each other, namely constructive to neutral, neutral to constructive, neutral to destructive, destructive to neutral, constructive to destructive, and vice versa. Moreover, depending on the specific weight of these three vectors of the nature of cultural influence in the system, they can lead to inevitable consequences over time. A constructive type of culture in the organization allows for the achievement of sustainable functioning and long-term systemic development. The neutral type leads first to stable functioning and then to stagnation in general. A destructive type of culture leads to unstable functioning and systemic catastrophes in the organization. First, a systemic crisis is formed, then a mode of problem generation appears, and only then will an anthropogenic systemic catastrophe occur. An important point is that in the case of an uncontrolled process by this phenomenon in the organization, with an increase in the specific weight of a particular type of influence in the structure of the cultural phenomenon, the consequences may become inevitable. Special attention should be paid to the neutral type because, from the position of the system of carriers of this type of cultural phenomenon, it makes up the majority, approximately 70%. In this case, if the management system does not deal with this issue, all clusters will lean towards the dominant type of culture among the last two. When a crisis occurs in the organization, the management system, for example, enterprises, will not have someone to rely on in the management object for solution issues of anti-crisis management, which always leads to negative consequences, primarily financial and economic. In particular, the management of the enterprise should understand the essence and impact of this phenomenon, and its state from the standpoint of modern conditions in a systemic sense to change its management systems from the point of view of search, selection, hiring, training, and development of staff.

Keywords: cultural phenomenon, systemic perfection, enterprise, hierarchy of subjects of socio-economic activity, culture as a way/image of life.

Стаття надійшла до редакції 21.08.2024 р.

Бібліографічний опис статті:

Гагарінов О.В. Культурний феномен та його вплив на системну досконалість ієрархії суб'єктів соціально-економічної діяльності. *Актуальні проблеми інноваційної економіки та права*. 2024. № 5. С. 102-108.

Haharinov O. A cultural phenomenon that influences the systemic thoroughness of the hierarchy of subjects of socio-economic activity. *Actual problems of innovative economy and law*. 2024. No. 5, pp. 102-108.

УДК 336.11-043.83:658.14/17; JEL classification: F52; H56

DOI: <https://doi.org/10.36887/2524-0455-2024-5-21>

НЕУСТРОЄВ Юрій Геннадійович, докторант, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економічної теорії та фінансово-економічної безпеки, <https://orcid.org/0000-0002-1998-2564>
ШКУРОВСЬКА Світлана Володимирівна, аспірант кафедри економічної теорії та фінансово-економічної безпеки, <https://orcid.org/0009-0006-2100-4731>

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ГАЛУЗЕВИХ ТА ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГОСПОДАРСЬКИХ СИСТЕМ ТА КОМПЛЕКСІВ В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ: РИЗИКИ ТА МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Неустроев Ю. Г., Шкуровська С. В. Економічна безпека галузевих та територіальних господарських систем та комплексів в умовах інноваційного розвитку: ризики та механізми забезпечення.

У статті обґрунтовано значення економічної безпеки як важливої складової стійкого розвитку галузевих та територіальних господарських систем та комплексів в умовах складних геополітичних та геоekonomічних викликів. Визначено

¹Одеський національний технологічний університет

«АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ІННОВАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ ТА ПРАВА» № 5 / 2024

Всеукраїнський науковий журнал

ключові напрями державної політики, спрямованої на забезпечення економічної безпеки через інтеграцію безпекових і розвиткових пріоритетів. Розкрито взаємозв'язок між соціально-економічною стабільністю, інноваційним розвитком та технологічним прогресом як основою формування економічної безпеки. У роботі висвітлено багатогранність економічної безпеки, її залежність від рівня розвитку національної економіки, ефективної державної політики та інституційного захисту. Окреслено комплекс заходів, необхідних для забезпечення стійкості економіки, серед яких: стимулювання інновацій, захист стратегічних ресурсів, розвиток науково-технічного потенціалу, забезпечення кібербезпеки, а також боротьба з корупцією і тіннювою економікою. Розглянуто механізми підтримки інноваційних підприємств, захист інтелектуальної власності та забезпечення фінансової стабільності. Визначено системні проблеми, які обмежують можливості швидкого реагування на внутрішні та зовнішні загрози, серед яких: недосконалість правової бази, корупція, інформаційна ізоляція, слабкість інституційної структури та недостатній рівень фінансової прозорості. Наголошено на важливості класифікації проблем економічної безпеки для ефективного управління національними ресурсами. Визначено основні групи загроз, що впливають на економічну безпеку: зовнішні, економічні, соціальні, політичні, технологічні та екологічні. Запропоновано підходи до подолання зазначених викликів шляхом реформування економічної політики, впровадження інноваційних технологій, зміцнення міжнародної співпраці та підтримки науково-дослідницької діяльності. Результати дослідження розкривають необхідність формування комплексної стратегії забезпечення економічної безпеки України, яка враховуватиме взаємодію внутрішніх і зовнішніх чинників, зокрема в умовах військових дій. Особливу увагу приділено питанням забезпечення стабільності фінансової системи, розвитку стратегічних галузей економіки та створення умов для технологічного прориву.

Ключові слова: економічна безпека, інноваційний розвиток, соціально-економічна стабільність, державна політика, стратегічні ресурси, внутрішні загрози, зовнішні загрози, класифікація проблем.

В умовах глобалізації та інноваційного прогресу економічна безпека держави є складовою загальної безпеки країни, а також ключовим елементом забезпечення стабільного розвитку та конкурентоспроможності на світовому ринку, стійкості економіки і захисту національних економічних інтересів. Прискорена глобалізація світового ринку та фінансів створює нові можливості розвитку інновацій як чинника економічного зростання, оскільки впровадження нових технологій дозволяє підвищити продуктивність, створювати нові галузі та робочі місця, а також залучати іноземні інвестиції. Однак, необхідно звернути увагу на те, що інноваційний розвиток також пов'язаний із ризиками: висока залежність від іноземних технологій може загрожувати економічній незалежності країни, роблячи її вразливою до впливу зовнішніх факторів, санкцій та кіберзагроз. Тому, важливим завданням держави з точки зору забезпечення безпечного економічного середовища є створення сприятливих умов для розвитку вітчизняних галузевих та територіальних господарських систем та комплексів.

Можна констатувати, що питання управління економічною безпекою на мікрорівні привернули значну увагу наукової спільноти, про що свідчать численні публікації вітчизняних дослідників, а самі: В. Гееця, Н. Гічової, Л. Донець, Т. Іванюти, О. Захарова, М. Зубок, О. Кириченко, Г. Козаченко, О. Ляшенко, І. Мойсесенко, О. Марченко, І. Отенко, В. Пономаренко, Н. Реверчук, А. Сухорукова, С. Філіппової, С. Яременко та інших. Також варто відзначити, що вітчизняна методологія управління інноваційним розвитком має давні традиції, і її формуванню присвячено праці багатьох українських науковців: А. Бутенко, В. Гриньової, Е. Забарної, В. Захарченка, С. Ілляшенка, О. Кузьміна, Є. Лазаревої, П. Перерви, Н. Подольчака, М. Рогози, Л. Смоляр, Л. Федулової, С. Харічкова, Д. Черваньова, Т. Черкасової та інших. Однак досі економічна безпека підприємства та його інноваційний розвиток здебільшого розглядаються окремо як об'єкти управління. Сучасні умови функціонування галузевих та територіальних господарських систем та комплексів, що характеризуються численними зовнішніми загрозами та ризиками, а також необхідністю розвитку

на інноваційній основі задля зміцнення конкурентних позицій, вимагають дослідження взаємозв'язку інноваційного розвитку та економічної безпеки підприємства.

Формулювання цілей статті. Метою статті є аналіз системних проблем забезпечення економічної безпеки галузевих та територіальних господарських систем та комплексів в умовах інноваційного розвитку, визначення ключових загроз та напрямів їх подолання, а також розробка рекомендацій щодо вдосконалення механізмів забезпечення економічної безпеки.

Виклад основного матеріалу дослідження.

В умовах складних геополітичних і геоekonomічних викликів, соціально-економічної нестабільності триада «безпека-стабільність-економіка» для України має вагоме значення, тому політика держави щодо забезпечення економічної безпеки повинна формуватися за такими взаємопов'язаними напрямами, як розвиток і безпека [1].

Ми погоджуємося з думкою науковців [2], що економічна безпека є залежною від рівня соціально-економічного розвитку кожної країни, а також від зваженої державної економічної політики, наявності інституційного захисту щодо захисту від прийняття волонтаристських рішень і дій в сферах бюджетно-податкової та монетарної політики.

Вважаємо, що забезпечення економічної безпеки вимагає комплексного підходу, який поєднує розвиток технологій, захист стратегічних ресурсів та активну міжнародну співпрацю, тому держава повинна стимулювати інновації, зберігаючи при цьому контроль над ключовими галузями та інформаційними системами, що забезпечить довготривалу стійкість та розвиток економіки.

В умовах інноваційного розвитку перед системою економічної безпеки постають нові виклики і завдання, оскільки економічне зростання дедалі більше залежить від інновацій, технологічного прогресу та ефективного управління ресурсами, саме тому одним з основних її завдань в цих рамках – це захист національної економіки від внутрішніх та зовнішніх загроз, що включає захист від економічних криз, недобросовісної конкуренції, шахрайства, збитків фінансових

інститутів, а також забезпечення стабільного функціонування ринків та ключових секторів економіки. Зазначимо, що в умовах інноваційного розвитку додатковим викликом стає підтримка рівноваги між захистом національних інтересів і створенням умов для технологічного прориву.

Економічна безпека має багатогранну природу, що виявляється в її тісній взаємодії з такими поняттями, як «загроза», «ризик» та «небезпека», основою яких є невизначеність. Невизначеність є ключовою характеристикою будь-якої економічної діяльності та джерелом загроз для економічної безпеки держави, що вимагає глибшого аналізу сутності цих категорій у контексті захисту держави від сучасних зовнішніх і внутрішніх загроз [3].

На нашу думку завдання системи економічної безпеки в рамках інноваційного розвитку включають кілька ключових напрямів.

1. Стимулювання інвестицій в інноваційні технології та наукомісткі галузі. Держава повинна створювати сприятливі умови для залучення приватного капіталу та іноземних інвесторів, одночасно забезпечуючи їх захист від економічних ризиків.

2. Розробка механізмів підтримки національних підприємств, які розвиваються та впроваджують інновації.

3. Захист стратегічних галузей економіки від зовнішніх загроз, таких як економічні санкції, промислове шпигунство чи несанкціоноване використання інтелектуальної власності. Все це вимагає розвитку механізмів контролю за експортом критичних технологій та впровадження ефективної політики захисту національних технологічних досягнень.

4. Кібербезпека. В умовах цифровізації економіки, де ключові процеси і технології залежать від інформаційних систем, ризики кібератаки можуть мати катастрофічні наслідки для економіки, тому держава повинна активно інвестувати в системи кіберзахисту, щоб мінімізувати потенційні загрози, зокрема забезпечення безпеки критичної інформаційної інфраструктури, захисту фінансових систем і приватних даних.

5. Захист інтелектуальної власності. В умовах інноваційного розвитку на перший план виходять питання авторського права, патентного захисту та боротьби з контрафактною продукцією, отже, для забезпечення конкурентоспроможності на міжнародних ринках країна повинна гарантувати своїм науковцям та підприємцям належний правовий рівень.

6. Забезпечення стабільності фінансової системи, зокрема запобігання фінансовим кризам, які можуть виникнути через раптові зміни в глобальних ринкових умовах або дії недобросовісних гравців. У рамках інноваційного розвитку держава також має стимулювати фінансові інституції до інвестування в наукоємні сектори економіки.

7. Розвиток науково-технічного потенціалу країни, стимулювання та дослідження впровадження інноваційних технологій у виробництво. Система економічної безпеки повинна сприяти розвитку наукового потенціалу країни, тому

державою має бути забезпечена відповідна підтримка освіти, науки та розвитку людського капіталу.

Ефективна система економічної безпеки також повинна сприяти розвитку технологічних стартапів, малих і середніх підприємств, які є основними рушіями інновацій.

Економічна безпека є ключовою складовою стійкого розвитку держави, гарантуючи захист її економічних інтересів та стійкість до зовнішніх і внутрішніх загроз, однак її забезпечення стикається з низкою системних проблем.

По-перше, нестабільність фінансових ринків та світових економік викликає зовнішні ризики, такі як коливання валютних курсів, зміни цін на енергоносії, вплив глобальних економічних криз.

По-друге, недостатній рівень розвитку внутрішніх інститутів економічного контролю та регулювання посилює загрози, пов'язані з корупцією, тіньовою економікою та відтоком капіталу за кордон.

По-третє, впровадження інноваційних технологій нерідко відстає через брак фінансування та інституційних перешкод, що посилює вразливість економіки до кіберзагроз і технологічних збоїв.

Також, важливим фактором є слабкість системи національної безпеки у контексті взаємодії з міжнародними структурами, що створює ризики впливу зовнішніх сил на ключові економічні процеси.

До головних проблем у сфері економічної безпеки в умовах сьогодення можна віднести: погіршення економічної ситуації в Україні на тлі збройної агресії з боку Росії; зростання корупції; погіршення рівня життя населення та зростання безробіття; збільшення тіньової економіки; стрімке падіння реального ВВП; зниження інвестиційної привабливості країни [4, 5].

Отже, системні проблеми забезпечення економічної безпеки можна сформулювати як комплекс взаємопов'язаних недоліків та перешкод у функціонуванні та розвитку механізмів і інституцій, які відповідають за захист національної економіки від внутрішніх і зовнішніх загроз.

Однією з ключових проблем, на наш погляд, є неефективність інституційної структури - відсутність або недосконалість правових та інституційних структур, що регулюють економічну діяльність, призводить до дублювання функцій різних державних органів або ж, навпаки, до прогалин у законодавстві та практичному застосуванні заходів з її захисту, створює ризики для функціонування економіки. Все це призводить до корупції, тіньової економіки та інших негативних явищ, послаблює можливість швидкого реагування на загрози.

Другим важливим аспектом є корупція - поширеність корупційних схем, що пронизують більшість систем управління, і особливо ті, що відповідають за економічну безпеку, впливаючи на економічну стабільність та перешкоджають реалізації економічної політики. Високий рівень корупції не лише послаблює державні інститути, а й знижує ефективність антикризових заходів, адже кошти, що мали б бути спрямовані на захист економіки, часто використовуються не за призначенням.

Сучасна економіка глобалізована, і без належних інструментів моніторингу важко виявляти і запобігати загрозам, що виникають як ззовні (зміна глобальних ринків, валютні ризики), так і всередині країни (тіньова економіка, відтік капіталу), тому ще однією системною проблемою забезпечення економічної безпеки є недостатній рівень фінансової прозорості та моніторингу економічних процесів, оскільки у багатьох випадках урядові органи не мають доступу до достовірних даних, що ускладнює прийняття обґрунтованих рішень, що може призводити до нелегальних виведень капіталу та інших економічних злочинів.

Також серйозною проблемою для забезпечення економічної безпеки держави є незадовільний стан інфраструктури – старіючі виробничі потужності, транспортні шляхи та енергетична система роблять економіку вразливою до внутрішніх і зовнішніх шоків, що обмежує можливості швидкого реагування на виклики і створює передумови для виникнення кризових ситуацій. Відсутність інфраструктурних інвестицій обмежує доступ до ресурсів, сповільнює розвиток стратегічних секторів економіки і посилює соціальну нерівність, все це у довгостроковій перспективі може призвести до зниження конкурентоспроможності на світовому ринку, підвищення рівня безробіття та економічної нестабільності, що посилює загрозу для національної безпеки.

До складу системних проблем можна віднести й недосконалість правової бази – прогалини в законодавстві або його неефективне застосування у сфері економічної безпеки, оскільки саме відсутність чітких та ефективних правових норм спричиняє слабкість у регулюванні економічних відносин, що відкриває можливості для корупції, ухилення від податків, контрабанди та інших економічних злочинів. Непослідовне застосування законодавства також створює правову невизначеність, яка негативно впливає на бізнес-середовище, інвестиційну привабливість та загальну стабільність економічної системи. До того ж, низька ефективність судової системи та відсутність дієвих механізмів контролю з боку державних органів підриває довіру до правопорядку, що може призводити до дестабілізації економіки в цілому.

Недоліки в інформаційній системі економічної безпеки обмежують своєчасне реагування на загрози та призводять до виникнення ще однієї проблеми забезпечення економічної безпеки – інформаційної ізоляції, яка стає серйозною загрозою в умовах глобалізації, тому що відсутність доступу до важливих економічних даних та аналітики призводить до зниження конкурентоспроможності на світовому ринку, обмежує можливості для інноваційного розвитку та співпраці з міжнародними партнерами, що негативно впливає на стратегічне планування і прийняття рішень. Інформаційний вакуум також може стати причиною неефективного управління ресурсами, що підвищує ризики економічних криз і вразливість держави до зовнішніх економічних атак та санкцій.

Не менш важливою проблемою та критичним чинником забезпечення економічної безпеки

держави є кадровий потенціал, оскільки рівень кваліфікації, професійні навички та компетентність кадрів безпосередньо впливають на ефективність функціонування всіх сфер економіки. Зниження якості трудових ресурсів, відтік кваліфікованих фахівців, а також недостатній рівень підготовки нових кадрів можуть призводити до послаблення конкурентоспроможності країни, зростання залежності від зовнішніх ринків і, відповідно, погіршення економічної стабільності, тому для забезпечення високого рівня кадрового потенціалу необхідно здійснювати системне управління розвитком людських ресурсів, інвестуючи у навчання, професійну підготовку та збереження кваліфікованих кадрів.

Всі ці системні проблеми створюють серйозні виклики для національної безпеки та вимагають комплексного підходу для їх подолання, всебічного реформування економічної політики, інноваційної підтримки та зміцнення міжнародної співпраці.

Необхідним інструментом для ефективного управління національними ресурсами та захисту від внутрішніх і зовнішніх загроз є класифікація проблем забезпечення економічної безпеки держави, оскільки вона дозволяє систематизувати ризики, виокремлюючи ключові аспекти, які потребують негайної уваги: економічні кризи, інфляційні процеси, зростання зовнішнього боргу, кіберзагрози, фінансування тероризму тощо. Все це полегшує виявлення причинно-наслідкових зв'язків між окремими факторами та допомагає розробити комплексні стратегії для зниження впливу негативних чинників. Також класифікація сприяє оптимізації взаємодії між державними інституціями та підвищенню ефективності використання обмежених ресурсів для зміцнення економічної стабільності й безпеки.

Основні проблеми економічної безпеки умовно можна поділити на кілька груп: перша група стосується зовнішніх загроз, таких як глобальні економічні кризи, санкції, залежність від експорту чи імпорту критичних ресурсів; друга група охоплює внутрішні економічні дисбаланси: фінансову нестабільність, бюджетний дефіцит, високий рівень державного боргу. Окремо необхідно виділити питання інституційної безпеки, зокрема боротьба з корупцією, правова незахищеність бізнесу та недостатня ефективність державного управління.

На наш погляд, класифікація системних проблем дозволяє не лише глибше аналізувати їх природу, але й розробляти стратегії для їх ефективного усунення, зміцнюючи тим самим економічну стабільність держави. Для класифікації проблем забезпечення економічної безпеки галузевих та територіальних господарських систем та комплексів можна використати різні ознаки, які відображатимуть основні аспекти та типи проблем, з якими стикається держава у цьому контексті (табл. 1).

Ця класифікація охоплює різні групи проблем, що впливають на економічну безпеку держави, і відображає їх у відповідних категоріях:

економічні, соціальні, політичні, екологічні та зовнішні загрози.

Таблиця 1

Класифікації системних проблем забезпечення економічної безпеки галузевих та територіальних господарських систем та комплексів

Ознака	Аспекти	Типи проблем
Економічні проблеми	Макроекономічні проблеми	Інфляція Дефіцит бюджету Безробіття Державний борг Низький рівень ВВП на душу населення Неінвестиційна привабливість економіки
	Мікроекономічні проблеми	Низька продуктивність підприємств Банкрутство малого бізнесу Недоступність кредитів для підприємств Недостатнє фінансування інновацій
Фінансові проблеми	Фінансові проблеми	Нестабільність банківської системи Високий рівень корупції Недостатність міжнародних резервів Високий рівень тіньової економіки Неефективна податкова політика
Соціальні проблеми	Соціальна нерівність	Низький рівень життя населення Нерівномірний розподіл доходів Масова міграція Високий рівень безробіття Нестабільність у сфері соціальних виплат
	Демографічні проблеми	Старіння населення Низька народжуваність Зменшення робочої сили
Політичні проблеми	Корупція	Відсутність прозорості Розкрадання державних коштів Недосконале законодавство Недостатня незалежність судової системи
	Політична нестабільність	Відсутність політичної стабільності (часті зміни урядів) Політичні конфлікти Залежність від зовнішньополітичних факторів
Технологічні проблеми		Низький рівень інновацій Технічне відставання від провідних країн Недостатність інвестицій у науково-дослідну діяльність Застаріла інфраструктура
Екологічні проблеми	Виснаження природних ресурсів	Нестача водних ресурсів Деградація ґрунтів
	Забруднення довкілля	Промислове забруднення Зміна клімату та її вплив на економіку Погіршення стану довкілля
Зовнішні проблеми	Зовнішньоекономічні загрози	Залежність від іноземних ринків та інвестицій Зовнішні санкції та економічна ізоляція Глобальні економічні кризи Залежність від імпорту
	Військові та терористичні загрози	Зовнішня агресія Міжнародний тероризм Міжнародні конфлікти та їх вплив на економіку

Джерело: власна розробка автора

В рамках дослідження необхідно також звернути увагу на те, що складна соціально-політична та військова ситуація в Україні призводить до зростання загроз для економічної безпеки,

зокрема: значне скорочення ВВП, зниження інвестиційної та інноваційної активності, ослаблення науково-технічного потенціалу; послаблення державного контролю в економічній сфері; нестабільність у правовому регулюванні економічних відносин, зокрема в фінансовій політиці; відсутність ефективної програми для запобігання фінансовим кризам; збільшення кредитних ризиків; тінізація економіки; перевага особистих, корпоративних та регіональних інтересів над загальнонаціональними в управлінських структурах. У той же час традиційні для економіки України загрози набувають нових рис через соціально-політичну кризу, яка ускладнюється геополітичними факторами [7].

Економічна безпека України в умовах війни зіпсовується з низкою системних проблем, які суттєво впливають на функціонування національної економіки та розвиток держави. Перша проблема полягає у руйнуванні інфраструктури, зокрема промислових об'єктів, транспортних шляхів та енергетичних ресурсів, що обмежує виробничі потужності та поглиблює економічну кризу.

Друга – залежність від зовнішніх фінансових та матеріальних ресурсів. Постійне залучення міжнародної допомоги критично важливе для стабілізації економіки, однак це підвищує боргове навантаження. Третя проблема – зниження інвестиційної привабливості країни через нестабільність, що перешкоджає притоку інвестицій та технологій.

Четвертою проблемою є відтік робочої сили та кваліфікованих кадрів за кордон, що ослаблює потенціал внутрішнього ринку праці. Нарешті, існує загроза внутрішньої соціально-економічної напруги через зростання безробіття та інфляції, що підриває суспільну стабільність і зменшує довіру до державних інституцій.

Необхідно також звернути увагу на те, що рівень впливу внутрішніх і зовнішніх загроз на економічну безпеку держави постійно змінюється через динамічні умови функціонування суспільства, національної економіки та глобальної економічної системи. Здебільшого, вирішальний вплив на економічну безпеку мають внутрішні загрози, однак у деяких випадках деструктивний вплив зовнішніх загроз може суттєво перевищувати небезпеку від внутрішніх. Як правило, сукупний вплив внутрішніх і зовнішніх загроз призводить до загального посилення загрози [8].

Висновки та перспективи подальших розвідок. Отже, економічна безпека в умовах інноваційного розвитку стає важливим фактором для стійкості національних економік, оскільки зростаюча інтеграція технологій і інформаційних систем в економіку вимагає нових підходів до забезпечення безпеки. За цих умов основною проблемою є недостатня адаптація існуючих механізмів захисту до динамічних умов інноваційних змін, що призводить до вразливості економічних систем. Однією з системних проблем також є відсутність ефективної координації між державними органами, приватним сектором і науковими установами, що ускладнює розробку комплексних

стратегій та призводить до недостатньої інвестиційної активності у нові технології, які здатні підвищити конкурентоспроможність національної економіки. Крім того, глобалізація економічних процесів та активне використання інформаційних технологій створюють нові загрози, такі як кіберзлочинність, яка ставить під загрозу інформаційну безпеку підприємств, тому необхідно

впроваджувати системи раннього виявлення загроз і швидкої реакції на них. Таким чином, для забезпечення економічної безпеки в умовах інноваційного розвитку необхідно вдосконалити механізми управління ризиками, активізувати співпрацю між усіма учасниками економічного процесу, а також розвивати правову базу, що регулює інноваційні процеси.

Література.

1. Яковчук І.В., Туренко А.Ю. Економічна безпека України як передумова забезпечення її суверенітету. *Проблеми законності*. 2021. № 154. С. 8-36.
2. Фінансова політика та податково-бюджетні важелі її реалізації / за ред. А.І. Даниленка. Київ: Фенікс, 2008. 468 с.
3. Ліпкан В.А. Синергетичний і гомеостатичний підходи до системи національної безпеки. *Науковий вісник національної академії внутрішніх справ*. 2003. № 2.
4. Приходько В. П. Фактори забезпечення економічної безпеки держави. *Агросвіт*. 2013. № 14. С. 31-33.
5. Мандзіновська Х.О. Економічна безпека держави: сутність, складові елементи та проблеми забезпечення. *Наукові записки*. 2016. № 2 (53). С. 159-166.
6. Скорук О.В. Економічна безпека держави: сутність, складові елементи та проблеми забезпечення. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2016. Вип. 6 (3). С. 39-42.
7. Зуб В.В. Сутнісна характеристика економічної безпеки держави. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2024. № 2. С. 457-462.
8. Пугач О.А. Класифікація та систематизація загроз економічній безпеці держави в системі національної безпеки. *Економіка і організація управління*. 2014. № 1 (17) – 2 (18). С. 209-217.

References.

1. Yakovchuk, I. V., & Turenko, A. Yu. (2021). «Economic security of Ukraine as a prerequisite for ensuring its sovereignty». *Problemy zakonnosti*, 154, 8–36.
2. Danylenko, A. I. (Ed.). (2008). *Finansova polityka ta podatkovy-byudzhetni vazheli yii realizatsii* [Financial policy and fiscal-budgetary instruments for its implementation]. Kyiv: Feniks.
3. Lipkan, V. A. (2003). «Synergetic and homeostatic approaches to the national security system». *Naukovyi visnyk Natsionalnoi akademii vnutrishnikh sprav*, 2.
4. Prykhodko, V. P. (2013). *Faktory zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky derzhavy* [Factors of ensuring the economic security of the state]. *Agrosvit*, 14, 31–33.
5. Mandzynovska, Kh. O. (2016). «Economic security of the state: essence, components, and problems of ensuring». *Naukovi zapysky*, 2(53), 159–166.
6. Skoruk, O. V. (2016). «Economic security of the state: essence, components, and problems of ensuring». *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu*, 6(3), 39–42.
7. Zub, V. V. (2024). «Essential characteristics of the economic security of the state». *Analitichno-porivnialne pravo*, 2, 457–462.
8. Puhach, O. A. (2014). «Classification and systematization of threats to the economic security of the state in the national security system». *Ekonomika i orhanizatsiia upravlinnia*, 1(17) – 2(18), 209–217.

Abstract.

Neustroiev Y., Shkurovska S. *Economic security of industrial and territorial economic systems and complexes in the conditions of innovative development: risks and protection mechanisms*.

The article substantiates the importance of economic security as an important component of the sustainable development of sectoral and territorial economic systems and complexes in the face of complex geopolitical and geoeconomic challenges. The key directions of state policy to ensure economic security through integrating security and development priorities are identified. The relationship between socio-economic stability, innovative development, and technological progress is revealed as the basis for the formation of economic security. The work highlights the multifaceted nature of economic security, its dependence on the level of development of the national economy, effective state policy, and institutional protection. Measures necessary to ensure economic stability are outlined, including stimulating innovation, protecting strategic resources, developing scientific and technical potential, ensuring cybersecurity, and combating corruption and the shadow economy. Mechanisms for supporting innovative enterprises, protecting intellectual property, and ensuring financial stability are considered. Systemic problems that limit the ability to respond quickly to internal and external threats include imperfect legal framework, corruption, information isolation, weak institutional structure, and insufficient financial transparency. Classifying economic security problems for effective management of national resources is emphasized. The main threats affecting economic security are external, economic, social, political, technological, and environmental. Approaches to overcoming these challenges are proposed by reforming economic policy, introducing innovative technologies, strengthening international cooperation, and supporting scientific and research activities. The study results reveal the need to form a comprehensive strategy for ensuring Ukraine's economic security, which will consider the interaction of internal and external factors, particularly in military operations. Special attention is paid to ensuring the financial system's stability, the development of strategic sectors of the economy, and creating conditions for technological breakthroughs.

Keywords: economic security, innovative development, socio-economic stability, state policy, strategic resources, internal threats, external threats, problem classification.

Стаття надійшла до редакції 21.08.2024 р.

Бібліографічний опис статті:

Неустроев Ю. Г., Шкуровська С. В. Економічна безпека галузевих та територіальних господарських систем та комплексів в умовах інноваційного розвитку: ризики та механізми забезпечення. *Актуальні проблеми інноваційної економіки та права*. 2024. № 5. С. 108-113.

Neustroiev Y., Shkurovska S. *Economic security of industrial and territorial economic systems and complexes in the conditions of innovative development: risks and protection mechanisms*. *Actual problems of innovative economy and law*. 2024. No. 5, pp. 108-113.

